

Vánhenságastallan

Bagadallan vánhenságastallamii mánáidgárdebargiide givssidanáššiin.

Bija doarvái áiggi (30-45 min).

Čielggat áiggi vánhemiiguin/ovddasteddjiiguin ovdal čoahkkima.

Vuosttaš čoahkkin

Suddjejuvvon ságastallansadji. Káffe dahje teadja?

- Jurddaš ášši birra ovdagihtii: Áiggut go leat okto ságastallamis vánhemiiguin/ovddasteddjiiguin , vai galgá go okta bargi leat fárus?
- Oažžut buori ságastallama, de leat FOR-ságastallama prinsihpat buorit rávvagat:
 - Leage fuolalaččat das. Bija eret mobiilla ja muosehuhtti jurdagiid (ovdamearkan dáhpáhusaid iđđes, ruovttus dahje maid galggat bargat manjá čoahkkima).
 - Leage árvvas vánhemiid oaiviliidda ja árvvuide.
 - Geahččal leahkit njuovžil. Árvvoštala ovdamearkan lea go vejolaš rievdadit ovddeš ipmárdusaid, oaiviliid, vejolaš rutiinnaid ja «kultuvrra» mánáidgárddis (ovdamearkan «nie mis leat álo leamašan»). Geahččal vejolaččat jurddašit ahte «dán mii fertet geahččat lagabut».
- Mánáidgárddis lea ovddasvástádus jođihit ságastallama.
- Don (mánáidgárdebargi) álggahat ságastallama go čujuhat duogázii ahte manne ságastallan lea, leažžá go vánhemiid dahje mánáidgárddi vuorjašumi geažil.

Ovdamearka jus ovddasteaddji bivdá ságastallama:

Don váldet oktavuoda etniin/áhčiin, go ... Sáhtát go muitalit veaháš manne don/doai vuorjašuvvabeahhti, dahje jurdagiid ektui mat dutnos leat?

Ovdamearka jus mánáidgárdi lea váldán initiatiiva vánhenságastallamii:

Mii válddiimet oktavuoda, mun čuojahin dutnje (eadnái dahje áhččái) go mii háliidit ságastallat dutnuin (máná namma) birra. Mii vuorjašuvvat go ... (muital veahá vuorjašumi birra).

Dárkkis vánhemiid reakšuvnna mánáidgárddi vuorjašupmái:

Maid jurddašeahppi doai dán birra mun/mii dadjat?

Čuovvul, duođaš maid vanhemat dadjaba ja leage ustillaččat sáhkki. Mánáidgárdebargin de bijat iežat árvvoštallamiid vuos eret, ja bijat fuomášumi vanhemiid vásihusaide.

Áican:

Jus lea mánáidgárdi gii lea váldán iniciatiivva ságastallat vanhemiiguin, ja lea dilli ráhkanit ságastallamii, de lea dehálaš ovdal ságastallama ahte mánáidgárdi áicá muhtin áiggi máná go doaibmá ovtta earáiguin.

Jus leat vanhemat/ovddasteaddjit geat váldet iniciatiivva go lea vuorjašupmi, de lea dehálaš váldit vanhemiid/ovddasteddjiid vuorjašumi duođas ja doallat čoahkkima nu jođánit go vejolaš. Áicamiid sáhtá de dahkat maŋŋá.

Leat ieš guđet áicanmálet ja ollu buorre girjjálašvuohta ieš guđet láhkái áicat (ovdamearkan Margit Margrethe Nielsen giŋpa «Barnehaugen: Observasjon og pedagogisk analyse, Gyldendal 2014). Go ovttaskas máná gaskavuodát ja gulahallamat leat fokusis, sáhtá áican stoagadettiin olgun leat buorre vuohki. Ii leat doarvái okta eankil áican, fertejit eanet áicamat. Ovdamearkan áicat 30 minuhta beaivválaččat go máná ieža friddja stohket. Jus mánáidgárdi árvvoštallá ahte lea dehálaš, sáhtá áican maid plánejuvvot ja heivejuvvot eanet struktuvrralaš diliin, de go boradettiin, spealuin ja eará.

Mánáidgárdi čilge vanhemiidda maid mánáidgárddis leat áican:

- Máná oktavuohka eará mánáiguin ja konkrehta diliin mat čuožžilit, lassin mii vejolaččat dáhpáhuvá mánáid gaska ja ovdal ja maŋŋá dáhpáhusa.
- Leage diehtomielalaš mat du iežat dulkomat leat.
- Váruht ahte ii okta ge máná definerejuvvo negatiivvalaččat dien dilis.
- Jeara vanhemiin maid sii jurddašit mánáidgárddi bohtosiid birra go don leat muitalan bohtosiid áicamis, dahje jus don muitalat mánáidgárddi árvvoštallamiid birra dahje evttohusaid vejolaš doaimmaide.
- Váldde vuostá vanhemiid responssa, cealkagiid ja dovduid. Guldal. Divo vejolaš guoskevaš čuovvulangažaldagaid dan birra maid dáhtut diehtit eanet, ovdamearkan *sáhtá go don dadjat veaháš eanet dien birra dahje maid oaivvildat go dajat ...*
- Duođaš gaskkohagaid go hállabehtet, nivkalalemiin ovdamearkan. Ane muittus iežat rumašgiela, ja ale fal cakkas. Geahččal duođalaččat guldalit maid vanhemat dadjet, leaččat go ovtta oaivilis dahje it, dahje áddet go sin ákkastallama. Jus dušše nubbá hállá, ovdamearkan eatni, ja áhčči lea gis jávohaga, divo dađistaga maid gažaldaga nubbái, ovdamearkan *leat go don ovtta oaivilis dahje jurddašat go eará?*
- Váldde ovddasvástádusa buori ságastallamii, ahte vuoruid mielde hállat ja ahte buohkat ožžot dan áiggi maid dárbašit. Divo rabas, smiehtadan gažaldagaid, ja muitte máná perspektiivva. Jeara *maid, mo, gii* gažaldagaid vanhemiidda. Ovdamearkan :
 - *Maid doaivvut don (máná namma) dárbaša eanemus?*
 - *Maid jurddašeahppi doai vanhemat, ahte mii mánáidgárddis sáhttit dahkat? Mii (mánáidgárdi) sáhttit dadjat veahá maid mii jurddašit, muhto áinnas gullat dudno jurdagiid.*
 - *Maid jurddašeahppi doai vanhemat lea dehálaš maid sáhtá dahkat vai (mánás) šaddá buoret dilli?*
- Go konkrehta dilli čilgejuvvo, divo gažaldagaid mat dahket ahte eadni dahje áhčči ferte geahččalit maid soames eará jurddaša/doaivu/oaivvilda, ovdamearkan:
 - *Maid doaivvut don, eadni ahte (máná namma) lea dárba dien dilis maid mii leat hállan dál (ovdamearkan dilli go máná ii beassan fárrui stoahkat)?*
 - *Maid doaivvut don, eadni, ahte áhčči livččii dadjan jus son livččii dáppe dál?*

- Mánáidgárdi sáhtá divvut vanhemiidda gažaldagaid geainna mánná lea fárrolaga astoáiggis ruovttus ja/dahje aktivitehtain eará mánáiguin jus orru áigequovdil dán dilis. Vejolaččat sáhtá maid gullat oktavuodaid máná ja vanhemiid gaska, dahje astoáiggedoaimmaid birra.
- Geaidnu viidáset:
 - Mii lea mánáidgárddi ovddasvástádus, ja maid konkrehtalaččat sáhtát don dahkat gii mánáidgárddis leat bargin?
 - Mii lea vanhemiid ovddasvástádus, ja maid konkrehtalaččat sáhttiba soai dahkat?

Lea váttis bidjat mála, go juohke ságastallan lea earenoamáš – ii sáhte árvidit mo manná. Ferte dáhpáhuvvat «dál ja dáppe» daid eavttuid vuođul mat čuožžilit. Muhto ferte loahpaheapmi mas leat evttohusat viidáset doaimmaide, ja gii bargá maid, ja árvvoštallan muhtin áiggi geahčen.

Ovdamearkkat mo geaidnu viidáset sáhtá/berre leat:

- Plánejuvvon ja/dahje spontána ságastallan mánáin geasa guoská.
- Áican/systemáhtalaš analysa jus nu ii leat dahkon.
- Mánáidgárdi heiveha doaimmaid main mánná beassá fárus ja oažžu bargguid maid son liiko ja bures máhtá. Mánáidgárdi heiveha diliid gos ovdamearkan ollesolbmot leat fárus stoahkamin, ja váikkuhit ahte máná fátmmastuvvojit dainna lágiin ahte máná ožžot oadjebasvuoda.
- Bargat/hállat mánáiguin fátmmasteami/olggusteami ja ustivuođa birra mánáidgárddis oppalaččat.
- Ságastallat eará vanhemiiguin dahje eará mánnájoavkku vanhemiiguin masa mánná gullá.
- Árvvoštallat čujuhit/gulahallat PPTain.
- Mearridit čielgasit gii dahká maid ovdal nuppi ságastallama.
- Áigi ođđa ságastallamii čielggaduvvo.
- Jeara vanhemiin: Mo lei dát ságastallan dutno mielas?

Bagadallan joavkoságastallamii vanhemiiguin

VUOĐDUN OVDA-GULAHALLAMA PRINSIHPAT

Fleksibilitehta – Fuolalaš lagasvuolta – Árvvasvuolta

- Mánáidgárdi jođiha čoahkkima, muhto muitala maid duogáža čoahkkimii.
 - Čoahkkinjodihedjiid presentašuvdna
 - Áigerámma
- Go mánáin ii leat buorre dili, de lea ÁLO ollesolbmuid ovddasvástádus. Dás lea ulbmilin gávnnahit maid mánáidgárdi ja vanhemat ovttas sáhttet dahkat vai mánás/mánáin šaddá buoret mánáidgárddis.
- Deattut muhtin dehálaš eavttuid:
 - Ahte buhkaid oaiviliin ja vásihusain lea seamma árvu.
 - Ahte buhkat go vulget čoahkkimis, galget vásihan ahte sin atne árvvus, guldaledje sin ja áddejedje sin.
 - Olahit dan, de lea FOR-ságastallama prinsihpat buorit njuolggadusat :
 - Leage fuolalaččat das. Bija eret ovdamearkan mobiilla ja muosehuhti jurdagiid.
 - Leage árvvas earáid oaiviliidda ja jurdagiidda.
 - Geahččal leahkit fleksibal. Árvvoštala ovdamearkan ahte lea go vejolaš rievdatit ovdalaš áddejumiid, oaiviliid, vejolaš rutiinnaid ja «kultuvrra» mánáidgárddis (ovdamearkan «nie mis lea álo leamašan»). Geahččal baicca jurddašit «dien mii gal fertet geahččat lagabuidda».

- Ale árvoštala cealkámušaid buorrin dahje heittogin. Ovdamearkan jus okta eadni dahje áhčči dovddaha oaivila dahje dovddu, de lea dehálaš ahte dovdá duođaštuvvon («nie don jurddašat» dahje «diet orru leamen váttis»), dohkket ahte earáin sáhttet eará oaivilat. Daja maid ahte givssideapmi lea váttis, ja dovddut sáhttet muhtomin stivret. Čujut áinnas jahkásaš vanhenoahkkimiidda gos diet lea leamašan fáddán. Čujut maid ahte mánát geahččalit soabadit, ja ahte lea ollesolbmuid bargu veahkehit mánáid jus mihkke ge manná boastut. Geahččal doalahit ovdan ahte lea oktasaš fuomášupmi ahte mánáin lea buorre dilli.
- Čielggat ovdagihit máná vanhemiiguin gii vásiha givssideami/olggušteami stoahkamis ahte galgá go mánáidgárdi mitalit máná vásihusaid birra dahje áigot go baicca vanhemat dahkat ieža dan. Jus vanhemat ieža háliidit mitalit, de lea vuogas «hárjehallat» veaháš mainna lágiin galgá mitalit.
- Bivde dađi mielde buohkaid váldit sátnevuoru.

Áššedáhpáhus:

Ságastallan vanhemiiguin ja mánáin go givssideapmi lea dáhpáhuvan.